

Pozwy zbiorowe

Jolanta Budzowska, radca prawny, partner w Kancelarii Budzowska Fiutowski i Partnerzy. Radcowie Prawni zrzeszonej w Consortio LEX. Specjalizuje się w sądowym dochodzeniu roszczeń z tytułu uszkodzenia ciała i rozstroju zdrowia oraz w prawie farmaceutycznym

Joanna Bębenek – Lazer, prawnik, *Business Development Manager* w polskiej sieci kancelarii prawnych Consortio LEX

O nowej regulacji w zakresie pozwów zbiorowych mówi się dużo, być może dlatego, że jest to całkowicie nowa i dotąd obca polskiemu systemowi postępowania cywilnego instytucja, znana głównie z filmów amerykańskich. Dyskusje determinuje przede wszystkim strach przed nieznanym. Czy słusznie? Autorki przekonują, że aby nie dać się zaskoczyć, należy przede wszystkim poznać nowe regulacje, w myśl zasady: nieznanomość prawa szkodzi.

Ustawa z 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym

Wchodzącą w życie 19 lipca 2010 r. nową regulację otwiera definicja wyjaśniająca pojęcie postępowania grupowego. W artykule pierwszym czytamy, że postępowanie grupowe to postępowanie cywilne w sprawach, w których dochodzone są roszczenia co najmniej dziesięciu osób, które są roszczeniami jednego rodzaju, opartymi na tej samej lub takiej samej podstawie faktycznej. Innymi słowy, chodzi o to, aby co najmniej dziesięć osób miało podobne roszczenie wobec jednego, tego samego podmiotu, np. banku, firmy farmaceutycznej, ubezpieczyciela, producenta.

Celem ustawy jest możliwość objęcia ochroną konsumentów, którzy będą mogli dochodzić swoich praw w sprawach dotyczących roszczeń z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny i z tytułu czynów niedozwolonych, jednak z wyłączeniem roszczeń o ochronę dóbr osobistych (przykładowe, lecz nie wyczerpujące wyliczenie dóbr osobistych znajdziemy w art.

23. kodeksu cywilnego; należą do nich m.in. zdrowie, wolność, swoboda sumienia i inne).

Fakt wszczęcia postępowania grupowego nie wyłącza możliwości dochodzenia roszczeń przez osoby, które do grupy nie należą, ani przez osoby, które zdecydowały się na wystąpienie z jej składu. Oznacza to, że wobec tego samego podmiotu, np. firmy farmaceutycznej, mogą toczyć się równoległe postępowania – jedno według zasad nowej ustawy o postępowaniu grupowym, drugie w postępowaniu zwyczajnym, gdy po stronie powodowej występuje zwykle tylko jedna osoba, choć okoliczności sprawy w obydwu przypadkach będą podobne.

Odrębności postępowania grupowego. Skład sądu, przymus adwokacko-radcowski i inne

Art. 24. ustawy stanowi, że w sprawach nieuregulowanych zastosowanie mają przepisy kpc. Warto więc wskazać na odrębności, które charakteryzują postępowanie grupowe.

Po pierwsze, rozpoznawanie spraw w postępowaniu grupowym już w I instancji powierzone zostało sądom okrę-

gowym, które będą orzekać w składzie trzech sędziów zawodowych. W uzasadnieniu do projektu ustawy czytamy, że rozwiązanie to wypływało z faktu dostrzeżenia przez ustawodawcę wysokiej rangi tego typu spraw i ich dużego znaczenia dla ochrony praw podmiotowych lub interesów członków grupy. Podobny motyw mógł przyswieceć wprowadzeniu przymusu adwokacko-radcowskiego dla powoda w postępowaniu grupowym, czyli zapewnieniu waloru profesjonalizmu podczas prowadzenia procesu. Profesjonalny pełnomocnik będzie reprezentował powoda, czyli reprezentanta grupy. Zaś reprezentantem grupy może być członek grupy albo powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów. Przymus adwokacko-radcowski nie ma jednak zastosowania, jeśli w charakterze reprezentanta grupy występuje radca prawny lub adwokat.

Kolejne odstępstwa od reguł postępowania zwyczajnego to m.in. wprowadzenie dodatkowych elementów, jakie powinien zawierać pozew grupowy (art. 6.), czy możliwość skierowania stron do mediacji w każdym stanie sprawy, a nie jak przewiduje w art. 183⁸ § 1. kpc tylko do zamknięcia pierwszego posiedzenia wyznaczonego na rozprawę – co należy uznać za dobrą wolę ustawodawcy, który poprzez taką regulację za główny cel bierze dążenie do ugodowego zakończenia postępowania grupowego.

Innym, jeszcze bardziej doniosłym wyłomem jest przełamanie dotychczasowej zasady, że wynagrodzenie pełnomocnika nie może zależeć od wysokości roszczenia zasądzonego na rzecz strony (w art. 5. wprowadzono zapis, wskazujący górną granicę wynagrodzenia – wynagrodzenie pełnomocnika może wynosić kwotę nie wyższą niż 20 proc. kwoty zasądzonej na rzecz powoda). Niektóre organizacje konsultujące projekt ustawy zakwestionowały to rozwiązanie, jako wyraz troski przed nadmierną amerykanizacją polskiej regulacji. Wskazywano też, że skłoni to prawników do wyszukiwania poszkodowanych w celu zwielokrotnienia zysków płynących z prowadzenia tego typu spraw. Bardziej racjonalna wydaje się teza, że wolą ustawodawcy było w tym wypadku zachęcenie profesjonalistów do prowadzenia takich, bez wątpienia bardzo skomplikowanych, spraw i usprawnienie postępowania grupowego, nie tylko poprzez wyłonienie jednej

osoby (reprezentanta grupy), ale dodatkowo poprzez wsparcie jej działań wiedzą i doświadczeniem profesjonalnego pełnomocnika, który ponosić będzie w pewien sposób współodpowiedzialność za wynik procesu.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na odmienne ustalenie kosztów postępowania, gdzie opłata stosunkowa w sprawach o prawa majątkowe została ustalona na 2 proc. wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia. Jest to istotna, korzystna zmiana w stosunku do standardowych 5 proc.

Postępowanie. Ogłoszenie. Przystąpienie do grupy

Na gruncie nowej regulacji, w pierwszej kolejności sąd na rozprawie rozstrzyga, czy postępowanie w ogóle nosi znamiona grupowego. Sprawdza istnienie przesłanek formalnych, m.in. kompletność pozwu, który został rozszerzony o dodatkowe elementy w porównaniu z postępowaniem zwyczajnym i wskazane dwa załączniki. Poza zwykłymi wymogami, pozew powinien zawierać wnioski o rozpoznanie sprawy w postępowaniu grupowym i wskazanie, że jest co najmniej dziesięć osób, które dochodzą roszczenia jednego rodzaju, opartego na tej lub takiej samej podstawie faktycznej. Jeśli dochodzone roszczenie ma charakter pieniężny, w pozwie należy wskazać też zasady ujednoczenia wysokości roszczeń członków grupy lub podgrup i określić wysokość roszczenia każdego członka grupy lub podgrupy. Do pozwu należy dołączyć oświadczenia członków grupy o przystąpieniu do grupy i wyrażeniu zgody, co do osoby reprezentanta grupy i umowę reprezentanta grupy z pełnomocnikiem, w której określony będzie sposób wynagrodzenia pełnomocnika.

Jeśli sąd uzna, że sprawa nie nadaje się do postępowania grupowego, odrzuca pozew. Z kolei gdy stwierdzi, że jest inaczej, wówczas wyda postanowienie o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu grupowym, a po jego uprawomocnieniu zarządzi ogłoszenie tego faktu (co do zasady) w poczytnej prasie o zasięgu ogólnokrajowym (wyjątkowo o zasięgu lokalnym lub zupełnie zaniecha ogłoszenia). Istotnym elementem treści ogłoszenia jest informacja o możliwości przystąpienia do grupy przez osoby, których roszczenia mogą być objęte powództwem grupowym. Dzięki temu inni poszkodowani,

którzy do tej pory nie wiedzieli o wniesieniu pozwu, będą mieli szansę dołączenia do grupy, naturalnie w oznaczonym przez sąd terminie (nie krótszym niż miesiąc, a nie dłuższym niż trzy miesiące od daty ogłoszenia). W tym celu będą musieli złożyć pisemne oświadczenie reprezentantowi grupy. Po upływie oznaczonego przez sąd terminu, przystąpienie do grupy przez nowe osoby będzie już niedopuszczalne.

Grupa a reprezentant grupy

Choć minimalna liczba osób w grupie, jaką przewiduje nowa ustawa, wynosi dziesięć, trzeba pamiętać, że grupa będzie mogła liczyć (jak pokazują doświadczenia innych państw) kilka, a nawet kilkanaście tysięcy osób. Dlatego dla zapewnienia sprawności postępowania konieczne było, aby w legitymację czynną w tego typu postępowaniach wyposażony jeden podmiot tj. jedną osobę z grona członków grupy lub powiatowego (miejskiego) rzecznika praw konsumentów, który na gruncie regulacji o postępowaniu grupowym nosi miano reprezentanta grupy. To reprezentant grupy pełni rolę powoda w postępowaniu grupowym i to on jest stroną postępowania w ujęciu formalnoprawnym. Członkowie grupy pozostają stroną tylko w ujęciu materialnym, czemu wyraz daje np. postępowanie dowodowe postępowania grupowego, gdzie członkowie grupy (lub podgrupy) przesłuchiwać będą w charakterze strony, a nie świadka.

Zasady relacji pomiędzy grupą a jej reprezentantem będą określane w umowie, w której treść ustawy nie ingeruje, pozostawiając stronom obszar do negocjacji, w myśl zasady swobody umów. Reprezentant działa w imieniu własnym, ale na rzecz wszystkich członków grupy. Na wybór osoby mającej pełnić funkcję reprezentanta zgodzić muszą się wszyscy członkowie grupy (co wynika z wymogu dołączenia do pozwu oświadczeń członków grupy o zgodzie co do osoby reprezentanta, art. 6. ust. 2.), z kolei, aby zmienić reprezentanta, wystarczy już wola większości członków grupy. ●

W drugiej części artykułu omówione zostaną możliwości ochrony pozwanej i sytuacja prawna przedsiębiorstw, które mogą być narażone na kierowanie przeciwko nim pozwów zbiorowych.